

LĒMUMS
PAR LIETAS IEROSINĀŠANU
UN LŪGUMU SASAUKT SATVERSMES TIESAS RĪCĪBAS SĒDI

Rīgā

2012. gada 20. janvārī

Satversmes tiesas 2. kolēģija šādā sastāvā: kolēģijas priekšsēdētāja Aija Branta, tiesneši Kristīne Krūma un Uldis Ķinis,

kolēģijas sēdē izskatījusi Satversmes tiesā saņemto pieteikumu par lietas ierosināšanu (pieteikuma reģ. Nr. 5/2012), ko iesnieguši trīsdesmit 11. Saeimas deputāti: Raivis Dzintars, Kārlis Krēslis, Raivis Blumfelds, Vineta Poriņa, Inese Laizāne, Ilmārs Latkovskis, Romāns Naudiņš, Jānis Dombrova, Iveta Grigule, Einārs Cilinskis, Dāvis Stalts, Ināra Mūrniece, Dzintars Kudums, Imants Parādnieks, Ilma Čepāne, Dzintars Zaķis, Edvards Smiltēns, Lolita Čigāne, Ojārs Ēriks Kalniņš, Arvils Ašeradens, Jānis Reirs, Janīna Kursīte-Pakule, Ina Druviete, Rasma Kārklīņa, Andris Buiķis, Ingmārs Čaklais, Inguna Rībena, Ainars Latkovskis, Atis Lejiņš un Dzintars Rasnačs (turpmāk – Pieteikuma iesniedzējs),

k o n s t a t ē j a:

1. Pieteikumā ietverti vairāki prasījumi, turklāt to formulējums atšķiras pieteikuma virsrakstā, ievaddaļā, pamatojuma daļā un prasījumu daļā. Līdz ar to kolēģija visupirms izvērtēs, kādi prasījumi izriet no pieteikuma un vai katrs no tiem ir piekritīgs Satversmes tiesai.

2. Pieteikuma prasījumu daļā lūgts atzīt likuma „Par tautas nobalsošanu un likumu ierosināšanu” (turpmāk – Nobalsošanas likums) 11. panta pirmo daļu par

neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 1., 77. un 78. pantam.

2.1. Taču no pieteikuma virsraksta, ievada daļas un pamatojumu daļas izriet, ka pēc būtības tiek apstrīdēta ne vien Nobalsošanas likuma 11. panta pirmā daļa, bet arī 25. panta pirmā daļa.

Vienlaikus pieteikuma virsrakstā un ievada daļā *expressis verbis* izteikts nolūks apstrīdēt arī minēto Nobalsošanas likuma normu atbilstību Latvijas Republikas neatkarības proklamēšanas aktam, tomēr attiecīgs prasījums nav formulēts prasījumu daļā un tas neizriet arī no pieteikuma pamatojuma daļas.

Līdz ar to konstatējams, ka no pieteikuma izriet prasījums par Nobalsošanas likuma 11. panta pirmās daļas un 25. panta pirmās daļas atbilstību Satversmes 1., 77. un 78. pantam.

2.2. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 16. panta 1. punktam Satversmes tiesa izskata lietas par likumu atbilstību Satversmei. Līdz ar to prasījums par Nobalsošanas likuma 11. panta pirmās daļas un 25. panta pirmās daļas atbilstību Satversmes 1., 77. un 78. pantam ir piekritīgs Satversmes tiesai.

2.3. Nobalsošanas likuma 11. panta pirmā daļa paredz:

„Ja Saeima nav pieņēmusi bez satura grozījumiem ne mazāk kā vienas desmitās daļas vēlētāju iesniegto likumprojektu vai Satversmes grozījumu projektu, šis vēlētāju iesniegtais likumprojekts vai Satversmes grozījumu projekts nododams tautas nobalsošanai.”

Šā likuma 25. panta pirmā daļa paredz:

„Ja likumprojektu vai Satversmes grozījumu projektu ir parakstījusi ne mazāk kā viena desmitā daļa no pēdējās Saeimas vēlēšanās balsstiesīgo Latvijas pilsoņu skaita, Valsts prezidents šo likumprojektu vai Satversmes grozījumu projektu iesniedz Saeimai.”

2.4. Pieteikumā *expressis verbis* apstrīdēta minēto Nobalsošanas likuma normu visa teksta neatbilstība Satversmes 1., 77. un 78. pantam, taču pēc būtības no pieteikuma izriet, ka šīs normas tiek apstrīdētas tikai tiktāl, ciktāl tās neparedz Valsts prezidentam un Saeimai tiesības un pienākumu izvērtēt iesniegtā likumprojekta atbilstību Satversmei un tajā nostiprinātajiem pamatprincipiem, kā arī lemt par vēlētāju iesniegtā likumprojekta tālāku nevirzīšanu gadījumos, kad tiek konstatēts, ka iesniegtais likumprojekts neatbilst Satversmei (*pieteikuma 3. lpp.*).

3. Pieteikumā ietverts prasījums atzīt Valsts prezidenta 2011. gada 20. decembra lēmumu Nr. 260 (turpmāk – Lēmums Nr. 260) par neatbilstošu Satversmes 1., 77. un 78. pantam, kā arī Latvijas Republikas neatkarības proklamēšanas aktam.

3.1. Lēmumā Nr. 260 norādīts: „Pamatojoties uz Latvijas Republikas Satversmes 78. pantu un likuma „Par tautas nobalsošanu un likumu ierosināšanu” 25. panta pirmo daļu iesniedzu Latvijas Republikas Saeimai simt astoņdesmit septiņu tūkstošu trīssimt septiņdesmit astoņu (187378) balsstiesīgo Latvijas Republikas pilsoņu, kas sastāda 12,14 procentus no pēdējās Saeimas vēlēšanās balsstiesīgo Latvijas Republikas pilsoņu skaita, ierosinātu likumprojektu „Grozījumi Latvijas Republikas Satversmē”.” Lēmumam Nr. 260 kā pielikumi pievienoti Centrālās vēlēšanu komisijas 2011. gada 19. decembra lēmums Nr. 94 un likumprojekts „Grozījumi Latvijas Republikas Satversmē” (*sk. Saeimas likumprojekta Nr. 174/Lp11 materiālus <http://titania.saeima.lv/LIVS11/SaeimaLIVS11.nsf/0/7688E0EEE3EA7418C225796C0035DA05?OpenDocument>*).

3.2. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 16. panta 4. punktu lieta par tāda Valsts prezidenta izdota akta, kas nav nedz normatīvs, nedz arī administratīvs akts, atbilstību likumam ir piekritīga Satversmes tiesai. Termins „likums” šajā punktā interpretējams tādējādi, ka tas aptver ne vien likumus šaurākā nozīmē, bet arī Satversmi un citus konstitucionāla rakstura aktus.

Satversmes tiesa ir secinājusi, ka Satversmes tiesas likuma 16. panta 1. punkts, interpretējot to kopsakarā ar demokrātiskas un tiesiskas valsts principiem, paredz, ka Satversmes tiesas kompetencē ir izskatīt ne vien lietas par likumu atbilstību Satversmei šaurākā nozīmē, proti, konkrētajam dokumentam „Latvijas Republikas Satversme”, bet arī lietas par likumu atbilstību Satversmei plašākā nozīmē, proti, lietas par likumu atbilstību ikvienai konstitucionāla rakstura (ranga, līmeņa) normai (*sk. Satversmes tiesas 2. kolēģijas 2007. gada 17. jūlija lēmuma par lietas ierosināšanu 3. punkts*). Analogi Satversmes tiesas kompetencē ir izskatīt, vai Satversmes tiesas likuma 16. panta 4. punktā minētie akti atbilst ikvienai konstitucionāla rakstura normai.

Pieteikumā ir sniegts pamatojums viedoklim, ka Latvijas Republikas neatkarības proklamēšanas aktam ir konstitucionāls raksturs. Šis pamatojums izvērtējams lietas izspriešanas un nevis lietas ierosināšanas stadijā.

Līdz ar to prasījums par Lēmuma Nr. 260 atbilstību Satversmes 1., 77. un 78. pantam, kā arī Latvijas Republikas neatkarības proklamēšanas aktam ir piekritīgs Satversmes tiesai.

4. Pieteikumā ietverts prasījums atzīt Saeimas Prezidija 2011. gada 20. decembra atzinumu „Par likumprojektu „Grozījumi Latvijas Republikas Satversmē” (Nr. 174/Lp11)” (turpmāk – Prezidija atzinums) par neatbilstošu Satversmes 1., 77. un 78. pantam, kā arī Latvijas Republikas neatkarības proklamēšanas aktam.

4.1. Prezidija atzinumā norādīts: „Saeimas Prezidijs ierosina likumā “Par tautas nobalsošanu un likuma ierosināšanu” noteiktajā kārtībā Valsts prezidenta iesniegto likumprojektu “Grozījumi Latvijas Republikas Satversmē” (Nr.174/Lp11) nodot visām Saeimas komisijām un noteikt, ka Juridiskā komisija ir atbildīgā komisija.”

4.2. Pieteikumā nav ietverts juridiskais pamatojums tam, saskaņā ar kuru Satversmes tiesas likuma normu Satversmes tiesas kompetencē ietilpst Prezidija atzinuma konstitucionalitātes izvērtēšana.

4.2.1. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 16. panta 3. punktam Satversmes tiesa ir izvērtējusi Saeimas Prezidija *ultra vires* izdota normatīva akta atbilstību Satversmei, vienlaikus uzsverot, ka „atbilstoši Satversmei Prezidijs nevar būt institūcija, kas izdod vispārējo aktus (ārējus) normatīvus aktus” (*Satversmes tiesas 2002. gada 22. februāra sprieduma lietā Nr. 2001-06-03 secinājumu daļas 1.2. punkts*). Savukārt izskatāmajā pieteikumā apstrīdētais Prezidija atzinums nav normatīvs akts un līdz ar to tā atbilstība augstāka juridiskā spēka tiesību normām saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 16. panta 3. punktu nav izvērtējama.

4.2.2. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 16. panta 4. punktam Satversmes tiesas kompetencē ir izvērtēt šajā punktā izsmeļoši uzskaitīto konstitucionālo institūciju – Saeimas, Ministru kabineta, Valsts prezidenta, Saeimas priekšsēdētāja un Ministru prezidenta aktu atbilstību likumam arī tad, ja tie nav normatīvi akti (bet tikai tad, ja šie akti nav administratīvi akti). Saeimas prezidijs šajā uzskaitījumā nav iekļauts.

Satversmes tiesa ir secinājusi, ka „Prezidijs minēts Satversmē, tomēr tam nav patstāvīgas konstitucionālas institūcijas statusa. Prezidija tiesības un pienākumi tiek atvasināti no Saeimas statusa un pilnvarām. Prezidijs pilda strikti noteiktas organizatoriskas funkcijas – sasauca sesijas un nosaka kārtējas vai ārkārtējas sēdes, kā arī nodrošina nepārtrauktu parlamenta funkcionēšanu sesiju un sēžu starplaikā” (*Satversmes tiesas 2002. gada 22. februāra sprieduma lietā Nr. 2001-06-03 secinājumu daļas 1.2. punkts*). Tātad nav pamata secināt, ka Satversmes tiesas likuma 16. panta 4. punktā vārds „Saeima” būtu interpretējams paplašināti, aptverot ar to arī Saeimas Prezidiju.

4.2.3. Turklāt Saeimas kārtības ruļļa 81. pants izsmeļoši paredz gadījumus, kad Saeimas prezidijs bez Saeimas akcepta tiesīgs atdot likumprojektu atpakaļ tā

iesniedzējam. Saskaņā ar Saeimas kārtības ruļļa 82. pantu „par saņemtajiem likumprojektiem līdz ar savu atzinumu par to tālākvirzīšanu Prezidijs ziņo Saeimai, kas lemj (54.p.) par likumprojektu nodošanu komisijām, nosakot atbildīgo komisiju, vai par to noraidīšanu”. Tātad pat tad, ja Prezidija atzinumā būtu ietverts secinājums par to, ka likumprojekts noraidāms, tas būtu jānodod izskatīšanai Saeimas sēdē. Prezidija atzinums ir viens no likumdošanas procesa elementiem, taču tam nav patstāvīga rakstura. Šādu dokumentu izskatīšana nav raksturīga konstitucionālās tiesvedības institūcijām.

Līdz ar to pieteikums daļā par Prezidija atzinuma atbilstības izvērtēšanu Satversmei un Latvijas Republikas neatkarības proklamēšanas aktam nav piekritīgs Satversmes tiesai.

5. Pieteikuma prasījumu daļā lūgts apturēt ar Centrālās vēlēšanu komisijas 2012. gada 3. janvāra lēmumu Nr. 1 (turpmāk – Lēmums Nr. 1) izsludināto tautas nobalsošanu par likumprojektu „Grozījumi Latvijas Republikas Satversmē”.

5.1. Likuma „Par Centrālo vēlēšanu komisiju” 13. pants paredz, ka „Centrālās vēlēšanu komisijas lēmumi, kuru pārsūdzēšanas kārtība nav noteikta attiecīgajā likumā, pārsūdzami tiesā Administratīvā procesa likumā noteiktajā kārtībā.” Līdz ar to prasījums par Lēmuma Nr. 1 atbilstības izvērtēšanu augstāka juridiskā spēka tiesību normām nebūtu piekritīgs Satversmes tiesai.

5.2. Tomēr no pieteikuma virsraksta, ievaddaļas un pamatojumu daļas izriet, ka minētais lūgums pieteikumā nav ietverts kā patstāvīgs prasījums, proti, netiek prasīts izvērtēt Lēmuma Nr. 1 atbilstību augstāka juridiskā spēka normām. Tas ir kā šā lēmuma 2.-4. punktā minētajiem prasījumiem pakārtots lūgums piemērot pagaidu līdzekļus, „lai nodrošinātu Satversmes tiesas sprieduma izpildi [...] tiesvedība būtu efektīva un noslēgtos ar reāli izpildāmu spriedumu tikai gadījumā, ja līdz Satversmes tiesas sprieduma pasludināšanas dienai tiktu apturēta tautas nobalsošana” (*pieteikuma 11. lpp.*).

Līdz ar to nav jālemj par šā lūguma kā patstāvīga prasījuma piekritību Satversmes tiesai un tas izlemjams kārtībā, kādā risināms jautājums par pagaidu līdzekļu piemērošanu lietas ierosināšanas gadījumā.

6. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 17. panta pirmās daļas 3. punktu un otrās daļas 3. punktu ne mazāk kā divdesmit Saeimas deputātiem ir tiesības iesniegt

pieteikumu par Satversmes tiesas likuma 16. panta 1. un 4. punktā noteikto lietu ierosināšanu.

Līdz ar to Pieteikuma iesniedzējs ir tiesīgs iesniegt pieteikumu par šā lēmuma 2. un 3. punktā minētajiem prasījumiem.

7. Pieteikuma Satversmes tiesai piekritīgajā daļā vienlaikus apstrīdēta divu aktu atbilstība augstāka juridiskā spēka tiesību normām. Satversmes tiesas likuma 18. panta otrā daļa paredz, ka vairāku aktu apstrīdēšana vienā pieteikumā pieļaujama vienīgi tad, ja tiek apstrīdēts normatīvais akts vai tā daļa un uz to pamata izdotās zemāka juridiskā spēka tiesību normas vai ja tiek apstrīdēti kādas institūcijas (amatpersonas) izdotie akti sakarā ar to, ka attiecīgās institūcijas izveidošana vai amatpersonas ievēlēšana, apstiprināšana vai iecelšana nav notikusi likumā noteiktajā kārtībā vai arī institūcija vai amatpersona pieļāvusi tādus likuma pārkāpumus, sakarā ar kuriem tās izdotajiem aktiem nav juridiska spēka.

Tomēr Satversmes tiesa vairākkārt ir secinājusi: ņemot vērā Satversmes tiesas procesa ekonomijas principu, atsevišķos gadījumos viena pieteikuma ietvaros var apstrīdēt arī vairāku likumu normas (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2. kolēģijas 2008. gada 18. septembra lēmumu par lietas Nr. 2008-36-01 ierosināšanu*). Pieteikumā ir sniegts pienācīgs pamatojums tam, ka starp apstrīdētajām Nobalsošanas likuma normām un Lēmumu Nr. 260 pastāv tik cieša saikne, ka ir pieļaujams tos apstrīdēt vienā pieteikumā.

Līdz ar to pieteikums atbilst 18. panta otrajai daļai.

8. Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punkts paredz, ka pieteikumā par lietas ierosināšanu jāietver tā juridiskais pamatojums. „Ja pieteikumā apstrīdēta tiesību normas (akta) atbilstība vairākām augstāka juridiskā spēka normām, pieteikumā ietverams juridiskais pamatojums attiecībā uz apstrīdētās normas (akta) atbilstību katrai norādītajai augstāka juridiskā spēka normai. [...] Ja pieteikumā trūkst juridiskā pamatojuma, Satversmes tiesas kolēģijai ir tiesības atteikties ierosināt lietu attiecībā uz to prasījuma daļu, kurai juridiskais pamatojums nav sniegts” (*Satversmes tiesas 2006. gada 2. novembra sprieduma lietā Nr. 2006-07-01 14. punkts*).

Satversmes tiesa ir arī norādījusi, ka pēc deputātu pieteikuma veicama abstraktā normu kontrole. Līdz ar to juridiskais pamatojums var balstīties galvenokārt uz normu neatbilstību augstāka juridiskā spēka tiesību normām, nepierādot konkrētas personas pamattiesību aizskārumu. Taču prasījuma juridiskajai argumentācijai ir jābūt un

apstākļi, ka pieteikumu Satversmes tiesā iesniedz Saeimas deputāti, neatbrīvo tos no pienākuma sniegt juridisko pamatojumu (*sk. Satversmes tiesas 2011. gada 30. marta sprieduma lietā Nr. 2010-60-01 9. punktu*).

8.1. Pieteikumā ir sniegts pamatojums prasījumam par to, ka Nobalsošanas likuma 11. panta pirmā daļa un 25. panta pirmā daļa, ciktāl tās neparedz tiesības „kompetentajām iestādēm” tiesības izvērtēt vēlētāju iesniegtā likumprojekta atbilstību Satversmei un Latvijas starptautiskajām saistībām, kā arī neparedz aizliegumu izskatīt vēlētāju iesniegtos likumprojektus, ja tie neatbilst Satversmei, ir pretrunā ar Satversmes 1., 77. un 78. pantu.

Līdz ar to pieteikums daļā par šā lēmuma 2. punktā minēto prasījumu atbilst arī Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. un 5. punkta prasībām.

8.2. Lēmuma Nr. 260 neatbilstība Satversmes 1., 77., 78. pantam un Latvijas Republikas neatkarības proklamēšanas aktam pieteikumā galvenokārt tiek saistīta ar Nobalsošanas likuma neatbilstību Satversmes normām. Proti, Lēmums Nr. 260 esot izdots uz Satversmei neatbilstošas normas pamata, līdz ar to arī tas esot prettiesisks. Patstāvīgs juridiskais pamatojums tam, ka Lēmums Nr. 260 pats par sevi ir neatbilstošs gan Satversmes 1., 77. un 78. pantam, gan arī Latvijas Republikas neatkarības proklamēšanas aktam, pieteikumā nav ietverts.

Pieteikumā ir sniegts izvērstis juridiskais pamatojums par Latvijas Republikas neatkarības proklamēšanas akta konstitucionālo raksturu un valsts valodas konstitucionālo statusu. Tomēr šāds pamatojums vien nav pietiekams, lai secinātu, ka tieši Lēmums Nr. 260 neatbilst augstāka juridiskā spēka tiesību normām.

Tādējādi, lai arī pieteikumā ir sniegts Pieteikuma iesniedzēja viedoklis par Lēmuma Nr. 260 neatbilstību augstāka juridiskā spēka tiesību normām, šis viedoklis nav uzskatāms par pieteikuma juridisko pamatojumu Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punkta izpratnē. Līdz ar to pieteikums daļā par šā lēmuma 3. punktā minēto prasījumu neatbilst Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punktam.

9. Pieteikumā ir pienācīgā kārtā norādīts tā iesniedzējs, katrs no minētajiem deputātiem pieteikumu ir parakstījis, parakstu īstumu apliecinājis Saeimas kancelejas vadītājs. Pieteikumā arī norādīta institūcija, kas izdevusi apstrīdēto aktu, lietas faktisko apstākļu izklāsts, kā arī prasījums Satversmes tiesai. Līdz ar to pieteikums atbilst arī pārējām Satversmes tiesas likuma 18. panta prasībām.

10. Attiecībā uz šā lēmuma 5. punktā minēto lūgumu apturēt ar Lēmumu Nr. 1 izsludināto tautas nobalsošanu par likumprojektu „Grozījumi Latvijas Republikas Satversmē” kolēģija norāda, ka šāds jautājums ir procesuāls jautājums par pagaidu līdzekļu piemērošanu.

Satversmes tiesas praksē ir nostiprināta atziņa, ka Satversmes tiesas likuma 19.² panta piektajā daļā ir paredzēts tikai viens pagaidu līdzeklis – tiesības apturēt tiesas nolēmuma izpildi, ja iesniegta konstitucionālā sūdzība. Savukārt jautājums par citu tiesību aktu darbības apturēšanu uzskatāms par neregulētu procesuālu jautājumu (*sk. Satversmes tiesas 2007. gada 10. maija lēmuma lietā Nr. 2007-10-0102 10. punktu*).

Satversmes tiesas likuma 26. panta pirmā daļa paredz: „Lietu izskatīšanas procesuālo kārtību nosaka šis likums un Satversmes tiesas reglaments. Procesuālo termiņu skaitīšanai un procesuālās sankcijas – naudas soda – izpildei piemērojami Civilprocesa likuma noteikumi. Citus Satversmes tiesas likumā un Satversmes tiesas reglamentā neregulētus procesuālus jautājumus izlemj Satversmes tiesa.”

Tādējādi kolēģija šādu lūgumu izlemt nevar, bet tās pienākums ir lūgt Satversmes tiesas priekšsēdētāju sasaukt rīcības sēdi, lai izlemtu neregulētu procesuālu jautājumu par minētā pagaidu līdzekļu piemērošanu.

Ņemot vērā konstatēto un pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 20. pantu un 26. panta pirmo daļu, Satversmes tiesas 2. kolēģija

n o l ē m a:

1. Ierosināt Satversmes tiesā lietu „Par likuma „Par tautas nobalsošanu un likumu ierosināšanu” 11. panta pirmās daļas un 25. panta pirmās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1., 77. un 78. pantam” pēc trīsdesmit 11. Saeimas deputātu pieteikuma (pieteikuma reģ. Nr. 5/2012).

2. Uzaicināt institūciju, kas izdevusi apstrīdēto aktu, – Latvijas Republikas Saeimu – līdz 2012. gada 20. martam iesniegt Satversmes tiesai atbildes rakstu ar lietas faktisko apstākļu izklāstu un juridisko pamatojumu.

3. Atteikties ierosināt lietu par Valsts prezidenta 2011. gada 20. decembra lēmuma Nr. 260 un Saeimas Prezidija 2011. gada 20. decembra atzinuma „Par likumprojektu „Grozījumi Latvijas Republikas Satversmē” (Nr. 174/Lp11)” atbilstību

Satversmes 1., 77., 78. pantam un Latvijas Republikas neatkarības proklamēšanas aktam.

4. Lūgt Satversmes tiesas priekšsēdētāju sasaukt rīcības sēdi, lai izlemtu neregulētu procesuālu jautājumu par pagaidu līdzekļu piemērošanu.

Lēmums nav pārsūdzams.

Satversmes tiesas 2. kolēģijas priekšsēdētāja

A. Branta